

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI IJODKORLIKKA
O'RGATISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI**

Mirzayorov Lazizbek Bahodirovich

Mirzayorova Sitara Bahodirovna

Javliyeva Ma'mura Bahodir qizi

Qashqadaryo viloyati Ko'kda tumani 66-maktabning

Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada ijod, ijodkorlik, bugungi jamiyatda kichik maktab yoshidan boshlab bolalarning ijodiy faolligini rivojlantirishning dolzarbligi, boshlang'ich sinf o'quvchilarini ijodkorlik faoliyatiga o'rgatishning psixologik imkoniyatlari va ahamiyati, zamonaviy ta'lim yondashuvlari asosida o'quvchilar ijodiy faoliyatini tashkil etish samaradorligi haqida bayon etilgan.

Kalit so'zlar: ijod, ijodkorlik, ijodiy faoliyat, boshlang'ich ta'lim, o'quv jarayoni, o'qituvchi, o'quvchi faoliyati, psixologik xususiyat, psixologik imkoniyat.

Bugungi jamiyatda kichik maktab yoshidan boshlab bolalarning ijodiy faolligini rivojlantirish ta'lim tizimining dolzarb vazifasidir. Bizning vaqt - o'zgarishlar davri. Endi bizga nostandart qarorlar qabul qilishga qodir, ijodiy fikrlashga qodir insonlar kerak. Afsuski, zamonaviy maktab hali ham bilimlarni o'zlashtirishga ijodiy bo'lmagan yondashuvni saqlab qolmoqda. Xuddi shu harakatlarning monoton, stereotipli takrorlanishi o'rganishga bo'lgan qiziqishni o'ldiradi, bolalar kashfiyot quvonchidan mahrum bo'ladi. Zamonaviy maktab ta'limi asosan o'quvchining mantiqiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan. Ta'limga bunday yondashuv shaxsning ijodiy tomonining rivojlanishini sekinlashtirishi mumkin. Shuning uchun kichik maktab yoshidan boshlab o'quvchilarning ijodiy faoliyatni rivojlantirish muammosi har tomonlama dolzarb bo'lib qolmoqda. Ijod - bu ongning oliy darajasi, faoliyatning yuqori va ancha murakkab shakli bo'lib, u insonga hosdir. Ijod insonning barcha psixik jarayonlarni, barcha bilim, malaka, barcha hayotiy tajriba, ahloqiy, jismoniy kuchini mobilizatsiyasi natijasida original va tarixiy-ijtimoiy, betakror sifat yangiliklari bo'lib tug'iluvchi mo'jizadir. Ta'limda ijodning natijasi yangi g'oyalar va rivojlanishga xizmat qiluvchi innovatsion tadqiqotlar hisoblanadi. - ijodkorlik - bu o'ziga xos qiymatga ega bo'lgan g'oyalarni yaratish jarayonidir. Bu bir kechada sodir bo'lgan voqea emas, balki jarayon. Asl g'oyalar kamdan-kam hollarda tasodifan yuzaga keladi (garchi ular shunday bo'lsa ham). Qoidaga ko'ra, murakkab muammoni hal qilishdan oldin siz ko'p vaqt va kuch sarflashingiz kerak.

Keyin bu qarorni amalga oshirish kerak va yakuniy natija asl g'oyadan juda farq qilishi mumkin. - ijodiy fikrlash asl fikrlashdir. Butun dunyo uchun yangi narsalarni

o'ylab topish shart emas, fikr o'zingiz uchun va, ehtimol, sizning davrangiz uchun o'ziga xos bo'lishi kerak. Ba'zida odamlarning atrofdagi dunyoga bo'lgan qarashlarini butunlay o'zgartiradigan kashfiyotlar sodir bo'ladi, ammo bu ijodkorlik uchun zaruriy shart emas. - har qanday ijodiy jarayonda "ideal"ga erishish uchun o'z ishimizga baho berib, tanqid qilishimiz kerak. Siz she'r yozyapsizmi, nutq so'zlayapsizmi yoki rejalashtiryapsizmi, o'z ishingizga qarab, "bu men o'ylaganimdan biroz boshqacha" yoki "Men yaxshi ish qilganimga ishonchim komil emas" kabi his qilish tabiiy. u." Biz doimo biror narsani baholaymiz, o'zgartiramiz, chunki ijodkorlik boshlanishi va oxiri bo'lgan o'z-o'zidan paydo bo'ladigan jarayon emas. Ko'pincha hamma narsa aqliy hujum, nazariyalar va farazlar bilan boshlanadi, keyin esa tinimsiz mehnat, hamma narsani to'g'ri qilishga qayta-qayta urinish. Boshlang'ich maktab o'quvchilarining ijodiy faoliyatini faollashtirish jarayonini o'rganish uchun asos sifatida biz G.S.ning asarlariga murojaat qildik. Altshuller, X.Aristova, D.B.Epiphany, G.Weintswaig, L.S.Vygotskiy, G.M.Komskiy, E.V.Krilova, V.A.Molyako, miloddan avvalgi Muxina, A.N.Luk, R.A.Nizomov, V.V.Belich, G.I.Shchukina, L.I.Bojovich, A.V.Zaporojets va boshqalar. Qadriyat yo'nalishlari hayot davomida shakllanadi, lekin axloqiy va qadriyat yo'nalishlarini rivojlantirish uchun eng muhimi 6-12 yoshda bo'lib, bu yoshda atrofdagi dunyoni va o'zini bilishning intellektual mexanizmlari shakllanadi. Maktabga qabul qilish bilan bolalar rivojlanishida burilish yuz beradi. Butun hayot tarzi va qadriyatlari boshqacha bo'ladi. Kichik maktab o'quvchisida yangi intilishlar imkoniyatini va voqelikka munosabatning zarur darajasini belgilaydigan shaxsiy xususiyatlarning jadal shakllanishi mavjud.

Kichik maktab yoshi - bilimlarni o'zlashtirish, to'plash davri, mukammal assimilyatsiya davri. Ushbu muhim hayotiy funktsiyani muvaffaqiyatli bajarishga ushbu yoshdagi bolalarning o'ziga xos qobiliyatlari to'sqinlik qiladi: hokimiyatga ishonchli bo'ysunish, sezgirlikni oshirish, ta'sirchanlik, ular duch keladigan ko'p narsalarga sodda o'ynoqi munosabat. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'rganilayotgan o'quv materialiga va o'z o'quv faoliyati jarayoniga shaxsiy va semantik munosabatini tahlil qilish va baholash imkonini beruvchi ko'rsatkich бўлиб, ular quyidagilardir:

- umuman mavzuga bevosita qiziqish;
- o'rganilayotgan fanning ijtimoiy ahamiyatiga o'quvchining bahosi;
- kognitiv faoliyat tajribasidan foydalanish va ijobiy o'zgartirish zarurati: o'quv ishlari usullari, to'plangan bilimlar;
- maktab o'quvchilari tomonidan mustaqil ravishda ishlab chiqilgan (intellektual, axborot, tadqiqot va boshqalar) o'quv ishining usullarini shakllantirish, unda o'quv jarayonida o'zlashtirilgan material bilan ishlash usullari va ўқувчининг o'z tajribasini

to'plash natijalari taqdim etiladi; Maktab o'quvchilarining meta-bilimga ega bo'lish mezonini quyidagi ko'rsatkichlarda namoyon bo'ladi:

- meta-bilimni o'zlashtirish zarurati (bilim haqidagi bilim);
- meta-bilimning mavjudligi - o'quv materialini o'zlashtirish texnikasi va vositalari haqidagi bilimlar (aqliy faoliyat texnikasining mohiyati haqida bilim);
- har qanday turdagi matnlarning mazmuni va tuzilishini, o'quv topshiriqlarini tahlil qilish qobiliyati;
- ta'riflar, muammolar va teoremlarda asosiy narsani ajratib ko'rsatish qobiliyati.
- kognitiv ob'ektlarni taqqoslash, tasniflash qobiliyati.

Keyingi ko'rsatkich o'quvchining ilmiy bilim mantig'ini o'zlashtirish mezonini hisoblanadi. Ushbu mezon doirasida talabalarning fan bo'yicha bilim sifati hisobga olinadi. Shunday qilib, bizning fikrimizcha, "ta'lim sifati" ni quyidagicha belgilash mumkin. O'qitish sifati - bu diagnostik maqsadlarga erishish mezonini sifatida maqsadlar va o'quv natijalarining nisbati bo'lib, u o'zlashtirish jarayonida o'qituvchi va talabaning o'zaro ta'siri natijasini tavsiflovchi ta'lim ko'rsatkichlarining yaxlit to'plami bilan tavsiflanadi. ikkinchisi tomonidan taqdim etilgan o'quv materialini. Bugungi kunda maktab ichidagi boshqaruvdagi nazorat o'z o'rnini diagnostikaga bo'shatib bormoqda. An'anaviy nazorat usullarini qayta ko'rib chiqishga nima sabab bo'ldi? Bu ta'limtarbiya jarayonini insonparvarlashtirishning kuchayishi, o'quvchiga faol, ongli, teng huquqli ishtirokchi sifatida munosabatda bo'lish, bolalarning imkoniyatlari va qobiliyatiga jiddiy e'tibor qaratish bilan bog'liq. Ijodkorlikni baholab bo'lmaydi, degan fikr bor. Biroq, ta'rifga qaytadigan bo'lsak, ijodkorlikning asosiy tushunchalari o'ziga xoslik va qiymatdir. Har qanday sohada o'ziga xoslik mezonlarini belgilash mumkin, shuningdek, qanday g'oyalarni qimmatli deb hisoblash, qanday g'oyalarning kreativ va noyob ekanligini tahlil qilish mumkin. Buning uchun o'qituvchining ta'lim - tarbiya jarayoniga akmeologik yondashuvi o'quvchilardagi kreativlikning rivojlanishiga yordam beradi. Kreativ shaxsni tayyorlash - ijodkorlikka o'rgatish va o'zini o'zi ijodiy namoyon etish jarayonida shaxsda barqaror kreativ sifatlarni shakllantirish va rivojlantirish mazmuni; Ijod - ijtimoiy sub'ektning yangiligi, ahamiyati va foydaliligi jamiyat yoki muayyan guruh tomonidan tan olingan faoliyati yoki faoliyati natijasi Pedagoglarda kreativ faoliyatni tashkil etishga imkon beradigan malakalar guruhlari: 1) bilishga oid (gnostik) malakalar; 2) loyihalash malakalari; 3) ijodiy-amaliy (konstruktiv) malakalar; 4) tadqiqotchilik malakalari; 5) muloqotga kiruvchanlik (kommunikativ) malakalari; 6) tashkilotchilik malakalari; 7) izchillikni ta'minlovchi (protsessual) malakalar; 8) texnik-texnologik malakalar Mehnat ijodning ichida boshqa faoliyatlar qatori (ancha yashirin, «ichki» sezgi, hotira, tafakkur va boshq.) faoliyat bo'lsada, unda ijodning natijalari yaqqol ko'rinadi. Boshlang'ich sinf o'quv

jarayonlarida o'quvchilarini ijodkorlikka o'rgatishning o'ziga xos psixologik xususiyatlari mavjud bo'lib, ular har bir boлада ўзгача намоён бўлади. Psixologiyada shaxsiyatning xususiyatlari, o'zlarini muntazam ravishda namoyon etadigan asosiy xususiyatlarning barcha turlarini qamrab oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Дилова Н.Г. (2012). Возможности организации учебного процесса на основе педагогического сотрудничества. Молодой ученый. Т. 46, № 11, С. 409- 411.
2. Дилова Н.Г. (2018). Буюк аждодларимизнинг таълимотларида мужассамлашган ўқитувчи билан ўқувчилар ҳамкорлигининг педагогик хусусиятлари. Заонавий таълим. №3, 63-68 б.
3. Дилова Н.Г. (2013). Требования к учителю по организации сотрудничества учащихся начальных классов в учебном процессе. Актуальные проблемы современной науки. № 4 (72). С. 55-57.